

**ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASI
МИЛЛИЙ ГВАРДИЯСИ
ХАРБИЙ-ТЕХНИК ИНСТИТУТИ**

**ГУМАНИТАР ВА ИЖТИМОИЙ ФАНЛАР
КАФЕДРАСИ**

**ЗАХИРИДДИН МУҲАММАД БОБУР ҲАЁТИ ВА
МЕРОСИНИ ЎРГАНИШ ДУНЁ ТАЛҚИНИДА
халқаро илмий-амалий конференцияси тўплами
2021 йил 12 феврал**

I-ҚИСМ

**ИЗУЧЕНИЕ ЖИЗНИ И НАСЛЕДИЯ ЗАХИРИДДИНА
МУХАММАДА БАБУРА В МИРОВОЙ
ИНТЕРПРЕТАЦИИ
сборник международной научно-практической
конференции
12 февраля 2021 года**

ЧАСТЬ I

**STUDYING THE LIFE AND LEGACY OF ZAHIRIDDIN
MUHAMMAD BABUR IN THE WORLD
INTERPRETATION
book of international scientific-practical conference
February 12, 2021**

PART I

Тошкент – 2021

Икромов А.А., Илориддинов Ж.А. Красота природы глазами Бабура	304
Жўраева М., Юсуфжонova О. Захириддин Мухаммад Бобур сиймосида ватанпарварлик туйғуси	305
Nurulloev L.L., Jo'rabayev K.K. Yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda Bobur asarlarining ahamiyati	307
Мамаджонова М.К., Эшиўлатов Д.О. Бобур маънавий меросининг ёшларни ватанга садоқат руҳида тарбиялашдаги ўрни	310
Мўминов М. Бобурдаги ватанпарварлик фазилатининг ижтимоий-сиёсий аҳамияти	312
Муродов Адхам Илҳомович Бобур ижодида таълим-тарбия масалалари ва унинг жаҳидлар асарларидаги талқини	314
Отарова G.S., Vozorbayeva M.R. Yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda Bobur ilmiy va ma'naviy merosi	317
Очилов У.Б. Бобур Захириддин Мухаммад ибн Умаршайх Мирзонинг ҳаёти ва ижоди бугунги кун ёшларининг тарбиясида муҳим ўрни ҳусусида	319
Олтамишева Н.Г. Маънавий баркамол ёшларни тарбиялашда Бобур маънавий меросининг аҳамияти	323
Турсунов Ш.Р. Ватанпарварлик тамойиллари ва шартлари хақида	325
Mamatqulov N.I. Yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda Bobur ilmiy va ma'naviy merosini tutgan o'mi	328
Мадаминов А.А. Место духовного наследия Бабура в воспитании молодежи в духе патриотизма	331
Тешаев И.И. Бобур фалсафий меросида ватан ишқи, ватанпарварлик ғоялари	334
Тураева Д.Р., Саидвалиева М.Ф. Бобур маънавий меросида ёшлар тарбияси масалалари	336
Qodirov O.S., Muxammadiyeva K. Yoshlar tomonidan Zahiriddin Muhammad Bobur ilmiy va ma'naviy merosini (ruboiy va tuyuqlari tahlili) o'rganilishi	339
Кулматов Н.Э., Х.Р.Д. Ўқувчи ёшларни ватанпарварлик ва миллий кадриятлар асосида тарбиялаш - янги Ўзбекистон тараққиётининг муҳим омилдир	342
Qarshiyeva D.E., Qarshiyeva G.E. Zahiriddin Muhammad Bobur –ma'naviyatimiz sarvari	345
Qodirov O.S., Xukumova D.X. Yoshlarda liderlik mahoratini shakllantirishda "Bobur shaxsidagi liderlik xususiyatlari"ni o'rganishning psixologik xususiyatlari	348
Курбонова Д.Ш. Захириддин Мухаммад Бобурнинг бунёдкорлик ва яратувчанлик фазилатлари - ибрат ва тарбия манбаи	351
Курбонова Ш. Ёшларни ватанпарварлик руҳида тарбиялашда Бобур илмий - маънавий меросининг миллий ва ижтимоий аҳамияти	353
Rasulov N.F., Rasulova M.F. Yoshlarni tarbiyalashda Boburning ilmiy va ma'naviy me'rosi	355
Сандова К.У. Чувство родины в контексте воспитанности человека на примере творческого наследия Бабура	357
Узиков А.М., Саидов О.Б. Талабаларни ватанпарварлик руҳида тарбиялаш принциплари, босқичлари, усуллари	359
Улжаева Д.А. Научное и духовное наследие Бабура в воспитании молодого поколения в духе патриотизма	362
Холмирзаев Н.Н., Холмирзаева Ж.Х. Ёшларни ватанпарварлик руҳида тарбиялашда Бобур илмий ва маънавий меросининг аҳамияти	366

Захириддин Муҳаммад Бобур ҳаёти ва меросини ўрганиш дунё талқинида // Халқаро илмий-амалий конференция материаллари тўплами – Т.: Ўзбекистон Республикаси Миллий гвардияси Ҳарбий-техник институти, 2021 – 402 б.

Ўзбекистон Республикаси Миллий гвардияси Ҳарбий-техник институти Кенгаши томонидан нашрга тавсия этилган (2021 йил _____ - сонли баеннома).

Масъул муҳаррир: Р.А.Сайфулов – Миллий гвардия Марказий девони режаланштириш, мувофиқлаштириш ва ҳамкорлик бўлими бошлиғи, юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD),

Таҳрир хайъати: Ғ.Р.Мирзаев - Миллий гвардия Ҳарбий-техник институти катта ўқитувчиси, тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD)

Н.С. Расулونا – Миллий гвардия Ҳарбий-техник институти доценти, тарих фанлари номзоди, доцент

Х.Д.Хакназаров – Миллий гвардия Ҳарбий-техник институти доценти, тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент

Й.А.Худойкулов – Ўзбекистон Республикаси Миллий гвардияси Ҳарбий-техник институти доценти, фалсафа фанлари номзоди, доцент

А.У.Ҳайдаров – Миллий гвардия Ҳарбий-техник институти катта ўқитувчиси

А.А.Сатторов - Миллий гвардия Ҳарбий-техник институти ўқитувчиси

Такризчилар: А.Мадраимов – Темурийлар тарихи давлат музейи булим бошлиғи, тарих фанлари доктори.

С.Б.Тилабоев – Низомий номидаги ТДПУ “Тарих ва уни ўқитиш методикаси” кафедраси мудири, тарих фанлари номзоди.

Мазкур тўламга Захириддин Муҳаммад Бобур ҳаёти ва фаолияти, ҳарбий маҳоратини ўрганиш ва кенг миқёсда тарғиб этиш, илмий ва маънавий мероси, хусусан, “Бобурнома” ва бошқа асарларининг дунё миқёсида ўрганилиши, бобуршуносик йўналишидаги тадқиқотлар, таржимашунослик, Бобур меросинининг XXI аср фани ва маданиятига қўшаётган ҳиссасига бағишланган мақолалар киритилган. Мақолалардаги маълумотлар асосан эканлигига муаллифлар жавобгардирлар.

Ҳозирда Заҳириддин Муҳаммад Бобур асарларининг жаҳон маданияти тарихида тутган ўрни, Бобур ва бобурийлар ҳаёти, ижодини ўрганиш масалаларига бағишланган республика ва халқаро илмий-амалий анжуман бўлиб ўтмоқда. Унда мамлакатимизда халқимизнинг бой маданий мероси, тарихи, бестакрор археологик ва тарихий ёдгорликлари, миллий кадриятларимизни, айниқса, жаҳон тараққиёти, илм-фани ривожига, инсоният тафаккурининг юксалишига муносиб ҳисса қўшган буюк алломаларни улуғлаш, улар томонидан яратилган бебаҳо тарихий асарларнинг илмий-тарихий аҳамиятини жаҳон жамоатчилиги эътиборига қўриштириш борасида кенг қўламли ишлар амалга оширилаётганлигида кенг жамоатчиликни хабардор қилиб борилмоқда.

Ёшларни Ватанга муҳаббат руҳида тарбиялаш учун юқорида келтирилган байтнинг мазмун-моҳиятини англаб етишнинг ўзи ҳам кучли омил бўла олади. Ёшларни ўз ватанини севиши кадрлаши унга бўлган муҳаббатини ўзи тугилган ва ўсган оиласи кадрлашини ифода қилади. Бизнингча, ватанга муҳаббат – энг муҳим ижтимоий ҳислардан биридир.

Хулоса қилиб, юртимизда жаҳон илм-фани тараққиётига улкан ҳисса қўшган улуг алломалар ҳаёти ва ижодини ўрганиш, кенг тарғиб қилиш борасидаги ишлар ҳукумат даражасида олиб борилмоқда. Хусусан, нафақат Осийё, балки жаҳон илм-фани, тараққиёти ва ривожига салмоқли ҳисса қўшган шоир, олим ва давлат арбоби Заҳириддин Муҳаммад Бобурга Ўзбекистон заминида қўриқилаётган эҳтиром халқингизнинг шу юртдан етишиб чиққан буюк тарихий шахсларга бўлган ҳурматининг ёрқин намунасидир. Зеро, Бобур биз учун том маънодаги буюк маданият, олий даражадаги шарқона одоб ва ахлоқ тимсоли ҳисобланади.

Фойдаланилган адабиётлар руйхати

1. И.А.Каримов. Маънавий юксалиш йўлида. Тошкент, 1996.
2. Қосимов Б., Юсупов Ш. ва бошқалар. Миллий уйғониш даври ўзбек адабиёти. Тошкент. Маънавият, 2004.
3. Гофуржон Сатимов. Бобурийзодалар. Тарихий-маърифий рисола. Тошкент, "Шарк", 2016.

YOSHLARNI VATANPARVARLIK RUHIDA TARBIYALASHDA BOBUR ASARLARINING AHAMIYATI

Nurulloev L.L.

BuxDU Harbiy ta'lim fakulteti Maxsus tayyorgarlik sikli o'qituvchisi, kapitan

Jo'rabayev K.K.

BuxDU Harbiy ta'lim fakulteti talabasi

Yuksak madaniyatga erishgan har bir xalqning shunday buyuk farzandlari bo'ladiki, ular nafaqat o'z yurti, balki umumjahon tafakkur ahlining hurmat-e'tiborida bo'ladi. O'zbek xalqi tarixida dunyo sivilizatsiyasi rivojiga ulkan hissa qo'shgan ana shunday ulug' allomalar, davlat arboblari ko'plab topiladi. Ularning hayoti va ijodini dunyo olimlari keng miqyosda o'rganib keladilar. Bu fikrimizga, ayniqsa, Zahiriddin Muhammad Bobur ma'naviy merosining jahon ilmi fani, madaniyati va san'atida o'rganilishi, targ'ib-u tashviq etilishi yaqqol misol bo'la oladi. Hayot zavqi, tabiat go'zalliklaridan zavqlanish, inson va insoniylikni ulug'lash, vatan va vatandoshlarni sevish, avaylash ham Bobur she'riyatida katta o'rin egallaydi.

Vatanparvarlik - insonning o'z yurti manfaatlarini himoya qilish yo'lidagi fidoiyligi. Vatanning har qarich tuprog'i har bir giyohini ko'z qorachig'iday asrashi, uning uchun zarur bo'lganda jonini ham fido etishdir. Boshqacha aytganda, vatanparvarlik - Vatanga bo'lgan mehr muhabbatning e'tiqot va iymon darajasiga ko'tarilishi, ona yurt tarixi, milliy meros va qadriyatlarini bilish va e'zozlash, xalq va millat manfaatlari yo'lida astoydil mehnat qilish, zakovati, mehnati bilan uning boyligiga boyluk, qudratiga qudrat qo'shishdir¹⁷. Vatanparvarlik - o'z vatanining mustaqilligini asrab-avaylash, uning yo'lida fidokorona mehnat qilish, Vatan poshoniqiga tayyor bo'lish, vatan tarixi madaniyatini bilish, faxrlanishdir. Milliy istiqlol mafkurasining asosiy maqsadlaridan biri ham O'zbekistonda yashovchi har bir fuqaroni, birinchi navbatda yosh avlodni vatanparvarlik, el-yurtga sadoqat ruhida tarbiyalash, ularning qalbida insonparvarlik va odamiylik fazilatlarini chuqur singdirishdan iborat.

Bobur ijodida Vatan tushunchasi, Vatanparvarlik tuyg'usi alohida ahamiyat kasb etadi. Jumladan, Bobur shoh bo'lsa-da, o'zini g'arib deb his qiladi. U davlati va saltanatini o'z diyorida barpo eta olmaganiga afsuslanadi:

Yod etmas emish kishini g'urbatda kishi,
Shod etmas emish ko'ngulni mehnatda kishi,
Ko'nglum bu g'ariblarda shod o'lmadi, oh,
G'urbatta sevunmas emish, albatta, kishi.

Bobur Vatanidan ajralib, begona yurtlarga borganidan pushaymon bo'ladi. Yo'l qo'ygan xatosini "taqdir"dan deb biladi. Quyidagi alamli ruboiysi shu haqida:

Tole' yuqi jonimga balolig' bo'ldi,
Har ishniki ayladim, xatolig' bo'ldi.
O'z yerni qo'yib, Hind sori yuzlandim,
Yo Rab, netayin, ne yuz qarolig' bo'ldi.

Bobur uchun hech bir yurt o'z Vatanidek bo'la olmaydi. Hech qanday davlat Vataniga bo'lgan muhabbati o'rmini bosa olmaydi. G'urbat azoblari esa uni hech tark etmaydi. Uning mana bu mungli ruboiysi bunga yorqin misol:

Hijron qalasida jon qushi ram qiladur,
G'urbat bu aziz ummi kam qiladur,
Ne nav' bitay firoq-u g'urbat sharhin,
Kim, ko'z yoshi nomaning yuzin nam qiladur.

Bobur ruboiylarida vatanparvarlik - iymon - e'tiqodga aylangan yuksak ma'naviyat ekanligini, vatanparvarlik - so'z va ish birligi, Vatanga bo'lgan muhabbat havoyi va'dalur, balandparvuz so'zlarda emas, u mehnatda insonning bunyodkorlik faoliyatida namoyon bo'lishini ta'kidlaydi.

Boburning "Xazon yafrog'i yang'lig'..." misrasi bilan boshlanuvchi g'azalidagi baytlarda Vatan sog'inchi ifodalangan. Shoir kuz manzarasini tasvirlaydi. Umrining oxirlab burayotganini sarg'ayib to'kilayotgan xazonlarga o'xshatadi. Bu bilan insonning dunyoga kelib-ketishi tabiiy bir hol ekanligini ifodalaydi. Aziz yurtini esa "sabs-u xurram", ya'ni doimo yashil-u ko'rkam, gul labi gullab, ochilib turishini va umrbud shunday qolishini juda istaydi. Chunki muqaddas Vatangina hech qachon so'lmay va hamisha abadiy ekanligini ta'kidlaydi.

Xazon yafrog'i yang'lig' gul yuzung hajrida sarg'ardim,
Ko'rub salun aylagil, ey lolaruh, bu chehrai zardim.
Sen, ey gul, qo'yning sarkashligingni sarvdek bargiz.

¹⁷ Nosiraliyev S.H., Lefson M.T., Ma'naviyat asoslar, Toshkent, "Fan" 2002-yil 44-46-betlar.

Ayog'ingga tushub, bargi xazondek muncha yobardim.

Latofat gulshanida gul kibi sen sabz-u xurram qol.

Men archi dahr bog'idin xazon yafrog'idek bordim.¹⁸

Bobur ijodidagi Vatan mavzusi, vatanparvarlik tushunchasi nafaqat she'riyatida, balki uning o'zbek adabiyotida nasrda yozilgan dastlabki tarixiy, badiiy, ilmiy, noyob qomusiy asari "Boburnoma"da ham tilga olinadi. Masalan, Bobur "1526 yil voqealari" bayonida Hindiston haqida yozar ekan, uning tabiat manzaralarini o'z yurtiga qiyoslab tasvirlaydi: "Hindustondakim, oqar suv hargiz bo'lmas, chashma xud ne tilar. Adyonan chashma dam kim bor, yerdin zax suyidek sizib chiqar. Ulyerning chashmalaridek qaynab chiqmas...".

"Boburnoma"da Movarounnahr va Xurosondagi turli joylarning tavsifini berilar ekan, muallif boshqa ko'plab jihatlar qatori, muayyan hududning nabototi, o'tloqlari, tog'lari, ularda o'sadigan o'simliklarning tabiiy xususiyatlarini ham aniq tasvirlaydi. Bunday tasvirlar tarjimalarda ham boburona ifodalanganiga va ayrim o'rinlarda muallif uslubidan chekinganiga ham guvoh bo'lamiz. Bu tasvirlarda, asosan, muayyan joy boshqa manzillar bilan qiyoslash orqali ifodalangani bois adib istiqlol yillarida Bobur asarlarining ilmiy va ommabop nashrlari uzluksiz va tizimli ravishda zahmatkash olimlarimiz — akademik Aziz Qayumov, professor Saidbek Hasanov, Abdug'afur Abdurashidov, Hasanxo'ja Muhammadxo'jayev, Vahob Rahmonov, Ergash Ochilovlar tomonidan amalga oshirib kelinmoqda.

Yuqorida zikr etilgan ma'lumotlar Bobur ijodi jahon miqyosida tobora ommaviylashib borayotganini ko'rsatadi. Zahiriddin Muhammad Bobur asarlarining hozirga qadar o'ttizdan ortiq jahon tillariga tarjima etilgani, dunyo olimlari tomonidan ulug' ajdodimiz merosini har tomonlama tadqiq etishga bo'lgan qiziqishning kuchayib borayotgani o'zbek xalqining, O'zbekistonning xalqaro maydondagi obro'-e'tiborini yuksaltirishga hissa qo'shishi shubhasiz.

Muxtasar qilib aytganda, yoshlarni Vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda Zahiriddin Muhammad Bobur asarlarining ahamiyati beqiyos. Zero Bobur inson uchun na davlat va na saltanat, na toj-u taxt, hech bir narsa Vatanga, el-yurt mehriga teng kelolmasligini o'z asarlarida ta'kidlaydi. Vatandan judolik - inson uchun katta baxtsizlik ekanligini, o'zga yurtlarda shoh bo'lsa ham, baribir ko'ngil qasrining bir chekkasi kemptik ekanligini aytib o'tadi. Bobur ilmiy va badiiy merosini o'qib, yoshlarimizda: shunday go'zal vatanda, mustaqil, tinch va farovon yurtda tug'ilib o'sganidan faxr hamda iftixor tuyg'usi shakllanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Zahiriddin Muhammad Bobur. Sochining savdosi tushli. Toshkent, 2007.
2. Zahiriddin Muhammad Bobur. Boburnoma (nashrga tayyorlovchi Porso Shamsiyev) Toshkent. "Yulduzcha". 1989.
3. Nosirxo'jayev S.H., Lafusov M.F... Ma'naviyat asoslari. Toshkent. "fan". 2002
4. A'zamxo'jayeva G. Bobur ijodida Vatan mavzusi // O'zbek tili va adabiyoti. T.: "Fan" 2013. 1-son.

¹⁸ A'zamxo'jayeva G. Bobur ijodida Vatan mavzusi // O'zbek tili va adabiyoti. T.: "Fan" 2013. 1-son. 73-bel.